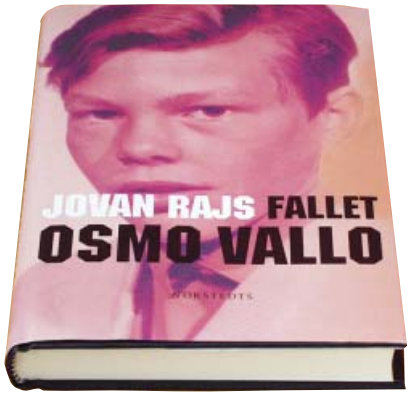

En missbrukares brutala död

Jovan Rajs. **Fallet Osmo Vallo.** 253 sidor. Stockholm: Norstedts förlag; 2003. ISBN 91-1-301178-2.

Recensent: Jan Halldin, med dr, överläkare, socialmedicin, Norrbacka, Karolinska sjukhuset, Stockholm.

Den 30 maj 1995 dog 41-årige Osmo Vallo i en trappuppgång i ett hus i Karlstad i samband med att han omhändertogs av två poliser med tjänstehund. Dödsfallet har genom årens lopp varit föremål för utredningar av olika rätts- och rättsmedicinalinstanser, bland annat har tre obduktioner genomförts. Ärendet har också fått stor massmedial uppmärksamhet.

Om allt detta har Jovan Rajs, professor i rättsmedicin vid Karolinska institutet, skrivit en bok med titeln »Fallet Osmo Vallo«. Rajs kontaktades i slutet av augusti 1997 av Janne Josefsson, vid denna tidpunkt reporter på TVs samhällskritiska program Striptease. En anledning var att Rättsmedicinalverkets anställda förbjudits att uttala sig om kniviga rättsfall som Osmo Vallo-fallet. Detta upprörde Rajs och bidrog till att han engagerade sig i fallet.

Tre obduktioner

I juni 1995 utfördes den första obduktionen av två rättsmedicinare. Enligt obduktionsutlåtandet företedde kroppen bland annat tecken på trubbigt våld med underhudsblödningar, överhudsavskrapningar och slitskador i hud och underhud på ett flertal ställen. Det fanns tecken på kraftig akut blodstockning i hud och mjukvävnader omfattande halsen och huvudet samt övre delen av bröstkorgen. I lårblod påvisades etanol, amfetamin samt tetrahydrocannabinol. Någon dödsorsak kunde inte med full säkerhet fastställas.

Obduktion nummer två utfördes i januari 1997 med fyra deltagande rättsmedicinare. Före obduktionen röntgades hela kroppen. Obducenterna hittade fem revbensbrott, och femte halskotan var något sönderfallande. Två obduktionsutlåtanden skrevs med två undertecknare av varje. Det är en hårfin skillnad mellan slutsatserna i de två utlåtandena, men ingen av dem kunde fastställa någon säker dödsorsak.

Den tredje obduktionen, i vilken Rajs själv medverkade, gjordes i februari 1998. I utlåtandet sägs bland annat att »som huvuddödsorsak måste betraktas det mot honom (dvs Vallo – min anmärkning) övade våldet och då framför allt det kraftiga tryck som orsakat skadorna på revbenen med åtföljande påverkan på hjärtverksamhet och på andningsverksamhet …«.

Det framkom under utredningen att den ene polismannen bland annat trampat eller stampat på Vallos rygg, vilket orsakat skadorna på revbenen enligt ovan. Den andre polismannen hade haft ena knäet i Vallos nacke då han låg på mage, vilket sannolikt skadat den femte halskotan.

Socialstyrelsens rättsliga råd

Socialstyrelsens rättsliga råd granskade sedan ärendet. Rådet sade bland annat att möjligheten att revbensskadorna förvärrats eller uppkommit efter döden måste beaktas. Rådet konstaterade att sex av åtta rättsläkare inte kunnat fastställa någon dödsorsak. Rådets slutsats blev att det inte gick att fastställa en säker dödsorsak.

Det fanns flera turer i ärendet. En halskotpelare hade försvunnit men återfanns med undantag av femte halskotan.

Svegfors utredning

I december år 2000 uppdrog regeringen åt landshövding Mats Svegfors att vara särskild utredare för att granska förfarandet vid brottsutredningen i samband med Osmo Vallos död. Eftersom Rajs i sin bok tyvärr endast sporadiskt berör vad Svegfors utredning kom fram till, skall jag, med Regeringskansliets pressrelease av den 29 april 2002 som källa, ta upp några av utredningens slutsatser och förslag. Det noterades ett flertal fel och brister i polishanteringen, åklagaren underrättades inte omedelbart, någon brottsplatsundersökning gjordes inte etc. Den första obduktionen var bristfällig, varigenom det varit omöjligt att fastställa när revbensskadorna uppkommit. Brister fanns också i samverkan mellan brottsutredningen och rättsläkarna. Insatserna för att faktiskt utreda dödsfallet var otillräckliga, vilket i väsentlig utsträckning hade sin bakgrund i bilden av Osmo Vallo som en våldsbenägen missbrukare som stod utanför det etablerade samhället.

Utredningen lämnade förslag om vilka obligatoriska utredningar som skall genomföras vid dödsfall och allvarliga skador i samband med polisingripanden m m. Man föreslog bland annat en särskild utredning av den rättsmedicinska verksamheten, bl a för att klargöra rättsläkarnas roll. Dessutom bör Rättsmedicinalverkets roll tydliggöras.

Inblick i rättsmedicinen

Rajs bok fångar mig som läsare från första till sista sidan trots ett delvis omständligt språk och en viss »pratighet och rörighet« i framställningen. I boken nämns att det ryktades att en av polismännen som omhändertog Vallo skulle ha använt anabola steroider. Då detta inte utretts tidigare och nu är för sent att utreda, tycker jag att inte heller Rajs skulle ha tagit upp det.

Trots dessa invändningar vill jag starkt rekommendera boken till läkarkåren för läsning. Boken ger en inblick i rättsmedicinen i Sverige av idag, hur den fungerar och framför allt inte fungerar. Jag vill också uttrycka beundran för flera av de i boken inblandade personerna, bland andra Osmo Vallos moder och Rajs själv, för att de i ett s k rättssamhälle som Sverige med idog envishet drivit detta fall vidare trots stort motstånd. Förhoppningsvis kommer därmed, om Svegfors utredningsförslag genomförs, rättssäkerheten i Sverige att öka i samband med dödsfall och allvarliga skador i samhällets mest utsatta grupper. I annat fall blir det kanske som Rajs säger i sina slutord i boken: »Ty de som dör på orättvisa grunder dör aldrig.«

Från småskalighet till internationell stordrift – 86 år med Astra

Sven Sundling. **Per aspera ad astra – genom svårigheter mot stjärnorna.** 340 sidor. Stockholm: Ekerlids förlag; 2003. ISBN 91-89617-49-5.

Recensent: Gunnar A Olin, kommunikationsrådgivare, chefredaktör för Läkartidningen 1965–69.

Det hela började 1913 med att apotekare Adolf Rising tyckte att den strida strömmen från utlandet av industriellt tillverkade läkemedel krävde en svensk motvikt. I Södertälje fanns lediga loka-